

AYTAÇ MANÇO'NUN

MESA İLE GİRMİŞ OLDUĞU HUKUK MÜCADELESİ LEHİNE SONUÇLANDI

İzmir SMD ile ortaklaşa hazırlamış olduğumuz
"Telif" bölümümüzde, Aytaç Manço'nun hukuk mücadelesi örneği
mimarlar için yol gösterici olacaktır

Y.Mimar Aytaç Manço'nun, mimari proje müellifi olarak İstanbul Bahçeşehir 1. etap için yaptığı tasarımları kopyalandığı iddiasıyla MESA'ya karşı açtığı telif hakları davası, 1996'dan bu yana süren hukuk mücadelesi sonunda lehine sonuçlandı. Temyize giden karar üst mahkemece de onanarak kesinleşti, toplam 472 bin TL tazminat ödendi ve mahkeme kararının gazetede yayınlanmasına karar verildi.

Aytaç Manço'nun avukatı Av. Dr. İnş. Yük. Müh. Gürsel Üstün, dava sürecini şu şekilde özetliyor:

Yazıya konu etmeyi belirttiğiniz İzmir Mavişehir davasında Mimar Aytaç Manço'nun vekilliğini yaptım. Aytaç Manço ile tanışmamız, ortak bir mühendis arkadaşımızın hem hukukçu hem mühendis, en önemlisi de inandığı uğurda sonuna kadar mücadele edecek dirençli birisi diye beni lanse etmesiyle başlar.

Dosyayı okuduğumda, gerçekten haklı olduğuna inanmasam alamayacağımı belirterek başlayan bu serüven gerçekten çok çetin geçti.

08.08.1997 tarihinde ilk tespit dilekçemizi verdik. Bu tespit; Bilirkişiler 31.10.1997 tarihli raporda:

- Müvekkilim tarafından Bahçeşehir I. Etap için düzenlenen mimari planlar, projeler ile inşa edilmiş mimari eserlere ilişkin "işleme hakkı"nın davalılarca ihlal edildiği, yani "izinsiz işleme"nin söz konusu olduğu;
- Bazı proje/planlar açısından ise "aynen kopya"dan sözedilebileceği,
- Yukarıda anılan izinsiz işlemlerdeki "benzerlik oranı"nın (aynen Rapor'daki sözcüklerle) "bu oranın bazı bölümlerde yer yer % 90 mertebesine ulaştığı" şeklinde ifade edildiği
- Davalılardan Emlak Pazarlama A.Ş. ile (diğer davalı) MESA A.Ş. arasında yapılan 11.03.1994 tarihli sözleşme'nin "eki" mahiyetinde olan "İhale Şartnamesi"nden "projelerin MESA.. A.Ş. tarafından yapılmasının öngörüldüğü"nü anlaşıldığı,
- Ancak, toplam 10 blok halinde gerçekleştirilen tecavüzlere konu olan mimari proje hizmetleri için Mimarlar Odası Asgari Ücret Tarifesi uyarınca öngörülen (asgari) Mimarlık Hizmetleri Bedeli'nin 15.049.324.000 TL olması gerektiği,

Yönünde rapor oluşturdular. Bu meyanda 30.12.1997 tarihinde İstanbul 7. Ticaret Mahkemesinde ilk davamızı açtık.

01

Davamız 04.03.1991 tarihinde Davalı Mesa Mesken, Emlak Pazarlama vs. kuruluşlarla Müvekkilimiz Aytaç Manço arasında yapılmış olan eser sözleşmesine dayanmaktadır. Ancak, davalılar bu sözleşme çerçevesinde Aytaç Manço tarafından oluşturulan mimari projeleri izinsiz olarak başka yerlerde de uygulamışlar ve proje mimarına sormayı bile düşünmemişlerdir. 10.07.1997 tarihli davalıların çıkardığı dergilerden tesadüfen bu projelerin İzmir'de Mavişehir adı altında uygulandığı tespit edilmiş ve dava süreci de böyle başlamıştır.

Davanın uzun ve meşakkatli seyri esnasında; Ankara ve İstanbul'da ne kadar akademik kariyer sahibi uzman profesör bilirkişi varsa hepsinden raporlar alınmış, tüm yollar denenmiştir.

Bu arada mahkemeler değişmiş özel yetkili Fikri Sınai Haklar Hukuk Mahkemeleri kurulmuş, dosya bu mahkemelere yollanmış, defalarca hakim değişikliğine uğramıştır. İlk karar, 2003 yılında lehimize oluşturulmuştur. Yargıtay safhasında üç kez bozmaya uğrayan dosyamız, tam 15 yıl süren zorlu mücadelemiz sonunda nihayet 2012 yılında lehimize karar olarak kesinleşebilmiş ve gazetede ilanı da yapılabilmıştır.

Tam 15 yıl süren bu zorlu mücadelede ben sağlığımı kaybetmiş olmamla, maalesef ki başarımın tadını bile yaşayamadım ama olsun eser sahiplerine emsal içtihat oluşturmayı başarmış olmak çok güzel bir duygu. Bu davada

02

01/ İstanbul Bahçeşehir
1. Etap D-5 Blok
02/ İzmir Mavişehir

vekil olarak yer alan ben, davayı vekil olarak değil kendi davam olarak gördüm, mücadelemi bu yolda verdim. Eser sahibinin eserini koruyabilmesi ülkemizde maalesef mümkün olamıyor. Elle tutulur bir mülkiyet olmadığından, sanki herkesin kullanmaya hakkı varmış gibi bir kanı mevcut ve bu kanyı yıkmak için tüm mücadelemiz.

Döneminin tek doktoralı fikri hukukçusu olarak, yeni nesil hukukçulara tavsiyem de bu uğurda yılmadan mücadele etmeleridir.

Mimaride 'tarihi' karar!

Konuyla ilgili olarak Vatan Gazetesi'nde çıkan haber şu şekilde:

Mimar Aytaç Manço, kendisine ait bir projeyi kopyaladığı iddiasıyla MESA'ya açtığı telif davasını 16 yıl sonra kazandı. MESA, Manço'ya toplam 472 bin TL tazminat ödeyecek.

Genellikle müzik ve film konusunda gündeme gelen telif hakları bu kez mimaride bir davaya konu oldu. Türkiye'nin önemli mimarlarından olan 77 yaşındaki Aytaç Manço, tasarımı kendisine ait İstanbul Bahçeşehir 1. Etap'taki D-5 Blok projesinin ünlü inşaat Şirketi MESA tarafından izinsiz olarak kullanıldığı iddiasıyla 1996'da yargıya başvurdu. Manço, MESA'nın 1994 ve 1996'da İzmir Mavişehir'de inşa ettiği iki bloğun projesinin kendisinin tasarladığı Bahçeşehir'deki binayla aynı olduğunu öne sürdü. Manço'nun suç duyurusu üzerine İstanbul 3. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi'nde dava açıldı.

MESA, savunmasında Mavişehir konutlarının projesinin daha önce kendi inşaa ettiği Ankara Koru Sitesi ve Konutkent projelerinin geliştirilmiş hali olduğunu öne sürdü. Mahkemenin talebi üzerine hazırlanan bilirkişi raporunda İzmir Mavişehir'deki iki bloğun MESA'nın iddia ettiği gibi Ankara'daki projelerin değil Manço'ya ait İstanbul Bahçeşehir projesinin işlenmiş hali olduğu belirtildi. Bilirkişi iki proje arasında yüzde 75 benzerlik bulunduğu dikkat çekerken mimar Manço'nun eserden kaynaklanan haklarına tecavüz edildiğini belirtti.

İstanbul 3. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi 2010'da MESA'yı tazminata mahkum etti. Dava MESA'nın kararı temyiz etmesine Yargıtay'a gitti. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi iki yıllık inceleme sonucunda yerel mahkemenin kararını onadı. Böylece Türkiye'nin ilk kapsamlı mimari telif davası da sonuçlanmış oldu.

Geçtiğimiz günlerde gazete ilanıyla duyurulan Yargıtay'ın onadığı karara göre 16 yıl süren hukuk mücadelesinin sonunda, MESA projeyi izinsiz olarak kopyalayıp kullandığı için 38 bin 445 TL maddi, bin TL de manevi tazminat cezası ödemeye mahkum oldu. MESA, faiz, gecikme giderleri ve KDV'yle birlikte mimar Aytaç Manço'ya yaklaşık 472 bin TL tazminat cezası ödedi.

Fikir ve Sanat Eserleri Yasası ile Kazanımlarımız ve Mimar Olarak Yapmamız Gerekenler

Salih Zeki Pekin

Serbest Mimar dergisinin 14-15. sayısında "Telif" başlığı altında yayınlanan "Aytaç Manço'nun MESA ile Girmiş Olduğu Hukuk Mücadelesi Lehine Sonuçlandı" yazısı mimarlar için yol gösterici ve sevindirici oldu. Fakat ne yazık ki benzer şekilde sonuçlanan ve bir bakıma içtihat oluşturabilecek dava sayısı son derece az ülkemizde. Üstelik bu dava 15 yıl gibi çok uzun bir sürede sonuçlanabili.

Yerleşik toplumlarda, Yasama, Yürütme ve Yargı erklerinin ve bu erkleri kullanan organların toplum içindeki yeri, rolü ve etkinliklerini (ki bunlar toplum içinde bulunduğu koşullara göre dönem dönem değişebilmektedir) bir yana koyarak, kendi toplumumuzun bugün içinde yaşadığı koşullara bakarak bir tahlil yapabilirsek, toplumdaki düzeni sağlamak amacıyla iki tür yasa yürürlükte ve gündemdeki yeni yasalar da aynı iki alanda düzenlenmektedir. Birincisi toplumumuzda yaşayan hiç bir ferden (bireyin) vazgeçemeyeceği, karşı çıkamayacağı, olmazsa toplumun eksikli kalacağı türden yasalar, diğeri toplumumuza hakim olan sınıf ve zümrelerin kendi çıkarlarını ve toplum içindeki (haklı-haksız) yerlerini korumak için çıkarttıkları yeni ya da varolanlarını değiştiren yasalar.

"Fikir ve Sanat Eserleri" yasası da, ilk kategoriden olup, dünyada hiç bir toplumun reddedemeyeceği denli evrensel, ve olmazsa toplumun ilerlemesinin duraksayacağı türden, ve toplum içindeki sınıfların ve toplumsal katmanların hiç birisinin yadsıyamayacağı denli "her zaman geçerli" bir yasadır. Bu tür yasalar da hakim sınıfların kendi çıkarları doğrultusuna oturtulmayaacağı ve değiştirerek kendi çıkarlarına hizmet verecek şekilde sokamayacağı, bunu yaptıkları taktirde kendi varlıklarını da inkar edecekleri denli açık ve kesin yasalardır.

"Fikir ve Sanat Eserleri" Yasası da, yeterince sahip çıkmadığımızdan ötürü, toplumumuz tarafından sınırlı olarak benimsenmiş, hakim sınıf iktidarlarıncı kökünden yokedilmeye cesaret edilemeyen, değiştirilmeye kalkışılınca da, ancak toplumsal gelişmelere ayak uydurmasını sağlayacak değişikliklerin yapılabildiği denli evrensel kökleri olan bir yasadır.

Fikir ve Sanat Eserleri Yasası 5/12/1951'den beri yürürlükte. Birkaç kez değiştirildi. Yapılan bu değişiklikler Mimar'ın bu yasa ile elde ettiği haklarda önemli bir değişiklik getirmedi.

Yasa değişikliklerini incelerken ve mimara ve mimara sağladığı kazanımları tartışırken, Yasanın son değişikliklerle getirdikleri'nden öte, yasa-

nın yürürlükte olduğu 60'ı aşkın yıldır, mimarların, kendisine tanınmış kazanımlarını, haklarını ve yetkilerini "yeterince" kullanmamış (ya da kullanamadığı bir mesleki uygulama düzeni içinde) olduğunu farkediverdik. Bu aymazlıktan kurtulmamız gerekli.

Bir bilim ve sanat adamı olarak mimarlar, Fikir ve Sanat Eserleri Yasası kendine tanınmış haklarını iyi bir takipçisi olmalıdır. Bu haklarımızı topluma, mimardan hizmet bekleyenlere anımsatmamız gerekli. Bunun için meslektaşlarımızın birlikte davranmalarının ve aynı davranış biçimi içerisinde olmalarının çok büyük önemi var. Hele köreltilmeye, içeriği boşaltılmaya, yasal dayanakları kaldırılmaya çalışılan bir meslek düzeni sürecini yaşadığımız bu dönemde bunun önemi daha da fazla.

1. En başta, bilimsel yönü bulunmayan ve salt sanatsal değer taşıyacak bir mimarlık ürünü olamayacağına göre, hem tasarımımızın "ilim eseri" olarak, hem de bu tasarıma dayanılarak gerçekleştirilen yapının "güzel sanat eseri" olarak Fikir ve Sanat Eserleri Yasası'nın iki yönlü koruması altında bulunduğunun, mimar olarak, bilincinde olmamız gerekiyor.

2- "Güzel sanat eseri" sayılan **mimari yapı**, "ilim eseri" sayılan **mimari projeye** ve yapım sürecinde mimarın talimatlarına dayanılarak vücut bulacağından, mimarın yaratıcılığı ile tasarladığını uygulatma durumunda olduğu yasanın yeni metninde açıklığa kavuşmuştur.

Bu da, mimarın sanat eseri sahibi olarak mimari projesinin uygulanmasını denetlemek hakkını tanıyarak "**mesleki kontrollük hizmetleri**"nin mimar tarafından zorunlu olarak yapılması konusunda önemli bir yasal dayanak oluşturmuştur.

3- **Eserinin alenileşmesi** : (Madde 7) Eserin "**umuma arzedilmesi**" onun alenileşmesi demektir. Eserinin alenileşmesine karar verirken mimarın dikkatli olması gereklidir.

Bir çok meslektaşımızın çok sık olarak dile getirdiği şikayet, hazırladığı ön projeyi teslim aldıktan sonra, işten vazgeçtim diyerek bu projeyi bir başkasına uygulama projesi haline getirtip uygulayan iş sahibi ya da müteahhitlerdir. İncelemesi için işverenine teslim edilen bir "fikir projesi" ya da "ön proje" mimar teyid etmedikçe alenileşmiş sayılmaz. Böylece, "henüz alenileşmemiş bir eserden her ne şekilde ve tarzda olursa olsun faydalanma hakkı münhasıran eser sahibine aittir." (Madde 20) Bu durumdan, mimar iş sahibini yazılı olarak haberdar etmeli ve uyarmalıdır.

4- **Umuma arz selahiyeti**: (Madde 14) Bir mimarlık eserinin umuma arzedilip edilmemesini, yayımlanma zamanını ve tarzını münhasıran eser sahibi MIMAR tayin eder. Tasarımının,

eskizinin, krokisinin, çiziminin, maketinin vb. bir yayın organında yayınlanması, bir sergide sergilenmesi, bir televizyon programına konu edilmesi vb mimarın iznine bağlıdır.

5- Güzel sanat eseri sayılan yapının umuma arz edilmesi: (Madde 14) Binanın kullanıma açılması "oturulmasına-kullanılmasına izin verilmesi" demektir.

Bu durum, tasarımını yayınlattıp yayınlattırma hakkının tasarrufunu diğer sanatçılar gibi mimara tanırken, bugün ülkemizde en çarpık uygulama olan tasarımı yapanın tasarladığı binanın inşaatını denetleyememe durumunu ortadan kaldıracak kapsamdadır.

Eserinin "umuma arz edilmesi"ne mimar karar verdiğine göre, inşaatı tamamlanmış yapının kullanılmaya açılmasına izni de mimar verecektir. Yani tasarımına uygun olamayan, fen ve sanat kurallarına uygun olarak inşa edilmek durumunda olan yapısının (eserinin) kullanılmaya yeterli olmadığına kanaat getirdiği takdirde, mimar, eserini "umuma arz etmeme" kararını verme hakkına sahiptir. Sonuç olarak, yasa ile getirilen bir uygulama kuralı da, artık, mimarın izni olmadan "iskan ruhsatı" verilemeyeceğidir.

Bu hak ve yetki, sonuçta mimara tasarımıyla ortaya koyduğu eserinin uygulanma sürecinin bütününe müdahale etme hakkını kazandırmıştır. Toplumun çıkarlarına denk düşüğü için, "tek yönlü olarak" (çünkü yürürlükteki yasalar bunu öngörmemiş ya da öngörmüş olsa dahi uygulama böyle yapılmıyor), 'mesleki kontrolluğu' zorunlu bir hizmet aşaması olmasını yönetmeliklerine dahil eden mimarlar, Fikir ve Sanat Eserleri Yasası güvencesinde bu sorumluluğunu talep etme hakkına sahip olmuşlardır.

Önümüzdeki günlerde (dönemde demiyorum) ivedilikle yaşama geçirmemiz gereken uygulama; adına ister "mesleki kontrollük", ister "sanatsal denetim", ister "eser sahibi gözetimi", ister "vb" diyelim (nasıl olsa bu günkü mesleği uygulama düzeninin deyimlerinden farklı bir deyim bularak kastettiğimizi kamuoyuna yansıtmaya becerisini gösterebiliriz) tasarımlarımıza dayanılarak yapılan inşaatların eser sahibi bir meslek mensubu olarak gözetimimiz altına alınmasını sağlamak olmalıdır.

6- Çoğaltma Hakkı: (Madde 22) Bir mimari proje ya da mimarlık eserinin aslını veya işlenmelerini kısmen ya da tamamen çoğaltma hakkı münhasıran (a.b.ç.) eser sahibi MİMAR'a ait olduğu bu madde ile vurgulanmış, ayrıca, çoğaltmanın mimari projenin uygulanması, yani inşa edilmesi anlamına geldiği açıklığa kavuşturulmuştur.

Aynı maddede, Mimarlık eserlerine ait plan, proje ve krokilerin uygulanması (a.b.ç.) çoğaltma sayılır denilerek, mimarın, projesinin izni

olmadan başka yerlerde uygulanması durumu ve özellikle, çok alışkın olduğumuz mimara bu yöndeki dayatmalar yasa hükmü ile ortadan kaldırılmıştır.

Mimar'a proje siparişi veren kişinin, bedeli karşılığında projenin çoğaltılma hakkını da satın aldığını, bundan dolayı "mali hak" sahibi olduğunu ama "eserin sahibi" olmadığını bilmemiz gerekir. Dolayısıyla, yasaya göre ilmi eser sayılan mimari proje üzerinde mimarın izni olmadan değişiklik yapılması mümkün değildir. Mimarın bunu "menetme" hakkı vardır. Mimar değişiklik yapma iznini sözleşme ile dahi veremez bu haktan vazgeçemez. (Madde 16)

7- Orijinalin korunması: (Madde 22) Mimari proje aslından orijinalinden ikinci kopyasının çıkarılması mimarın iznine bağlıdır. Daha başka bir deyişle, mimar projesinin suretlerini müşterisine teslim ettiği anda proje üzerindeki çoğaltma hakkını kullanmaktadır.

Dikkat edilecek 2 husus vardır. Mimar belirli sayıda kopya çoğaltmalı ve bunu denetlemelidir. Mimar, proje orijinalini saklamalı kesinlikle teslim etmemelidir. Bayındırlık Bakanlığı Şartnamesi'nde ve M.O. eski hizmet tanımlarında yer alan "orijinalin teslimi" iş aşaması bu yasaya aykırıdır. Aksi takdirde mimar projesinde değişiklik yapıldığını ispat edebileceği en önemli belgesini elden çıkarmış olmaktadır.

Mimarın izni olmadan projede yapılan değişiklikler ve çoğaltmalar, yasaya göre "mali ve manevi haklara tecavüzdür" (Madde 67 ve 68).

Hiçbir malsahibi, işveren mimara, hazırladığı proje benim tarafından ücreti ödenerek satın alınmıştır, onu dilediğim gibi çoğaltırım, dilediğim yerde, şekilde ve sayıda uygulamam şeklinde bir iddia ya da talepte bulunamaz. Bu gibi bir iddia ve talebi sözleşmeye yazmış ve mimara imzalatmış olması dahi geçersizdir. (a.b.ç.)

Ayrıca, mimar teslim proje, çizim, maket vb eserlerini sergi açmak, yayınlamak vb üzere, iade edilmek üzere geri isteyebilir. (Madde 17) Bu haktan ötürü, mimarın eserlerini teslim alanların "bu eserleri korumak zorunluluğu" doğmuştur.

8- Eseri üzerinde malumat verme: (Madde 14) Bir mimari eserin tanıtılması için yapılan bir toplantıda, törende vb. eseri üzerindeki açıklamaları bilgileri yalnızca Mimar verebilir. Sık rastlanılan şekilde mimarın eseri hakkındaki açıklamaları, bilgileri, bir vali, bir müsteşar, bir şirket müdürü ya da mal sahibi veremez. Mimarın bu duruma müdahale etme ve bunu menetme hakkı vardır.

9- Adının yazılmasını istemek: (Madde 15) Genelde "manevi haklar" başlığı altında "adın belirtilmesi selahiyetini" düzenleyen bu maddeler ile, mimarlık ürünleri ve mimarın çalış-

maları salt çizim ve proje çalışmaları olarak algılanmaktan kurtarılmakta, üretilen yapı ile mimar ve mimarın projesi ve çalışmaları arasındaki hukuksal bağ somut bir biçimde benimsenmiş olmaktadır.

10- İşlenmeler : (Madde 6) "Diğer bir eserden istifade suretiyle vücuda getirilip de bu esere nisbetle müstakil olmayan ve aşağıda başlıcaları yazılan fikir ve sanat eseri mahsulleri işlenmelidir. Güzel sanat eserlerinin bir şekilden diğer şekillere sokulması işlenmedir". İşleyen hususiyetini taşıyan işlenmeler, bu kanuna göre eser sayılır.

Maddenin 5. bendi "Güzel Sanat Eserleri"nden bahsetmektedir. Yani, mimari eser sayılan yapıların bir şekilden diğer şekle sokulması işlenme sayılmaktadır. Oysa, kanunun, 16. "Eserde Değişiklik yapılmasını menetmek", 21. "İşleme Hakkı", 22. "Çoğaltma Hakkı" maddeleri eser sahibine eseri üzerinde yapılacak değişiklikler konusunda karar verme ve gerekirse bunu men'etme hakkını vermiştir. Dolayısıyla, mimar eseri sayılan yapının bir şekilden diğer bir şekle sokulmasına izin vermişse, ve bu değiştirmeyi bir başkası yapıyorsa ve yaptığı değiştirme yapanın "hususiyetlerini" taşıyorsa bu bir işlenmedir ve eser sayılır. Mimarlık eserinde işleme olabilmesi için eser sahibi mimarın izni gerekli ve zorunludur. "Y. Mimar Aytaç Manço'nun MESA'ya karşı kazanmış olduğu telif hakları davasının MESA tarafından öne sürülen savunmada haksız ve yasaya aykırı şekilde "işleyen hakkı" öne sürülmüş. Mesa bu davayı haksız isnat yüzünden kaybetmiş bulunmaktadır.

Madde "İşlenmenin eser sayılabilmesi için işliyeninin hususiyetini taşıması gerekir" kavramını getirerek, işlemeyi yapacak olanın da bu kanunla tanımlanmış sanatçılardan olması gerektiğini vurgulamaktadır.

Maddenin ilk paragrafında "aşağıda başlıcaları yazılı" diyerek, işlenmeleri maddenin bendlerinde yazılı örneklerle kısıtlamamıştır. Dolayısıyla ilim eserleri kapsamında yer alan mimari projenin hazırlanmasına katkısı olanların bugüne kadar çok rastalanan şekilde "telif hakkı" veya "işleme hakkı" talep etmeleri bu kanunun tanımları içinde yer almamaktadır ve koruması altında değildir. Mimarın tasarladığı bir avan projenin başka bir mimar tarafından uygulama projesine dönüştürülmesi ancak avan proje müellifi mimarın izin vermesi durumunda işlenme sayılır ve uygulama projesini yapana müelliflik ya da işleme hakkı kazandırır. Sıkça rastlandığı gibi bir projenin yazılarını yazan, çerçevesini çizinen böyle bir hak iddia etmesi mümkün değildir.

Ayrıca, yasanın bu maddesi 3. bendinde yer alan "Musiki, güzel sanatlar, ilim ve edebiyat eserlerinin film haline sokulması veya filime alınma-

ya ve radyo ve televizyon ile yayıma müsait bir şekilde sokulması” şeklindeki açıklama da mimari eserlerin işlenmesinin ne şekilde olabileceğine belirlemektedir. Bir yazarın romanını tiyatro eseri şekline sokmak işlenme sayıldığı gibi, mimari esere dayanarak film yapmak, mimarın projesinin maketini yapmak ya da perspektifini çizmek işlenmedir.

11- Eserin Sahipliği: (Madde 8) Bir mimarlık eserinin sahibi, onu meydana getiren MİMAR’dır.

Mimari eseri meydana getirirken mimarın diğer bazı uzmanların çalışmalarından yararlanmış olması diğerlerine eser sahibi oldukları iddiasında bulunma hakkını vemez.

Bir sözleşme gereği olarak “memur, hizmetli ve işçi” olarak çalışanların yarattıkları eserlerin mali hak sahibi, onları çalıştıran mimardır. Bu maddenin eski metni, bunları çalıştıranların eser sahibi olmasını öngörmekteydi. Örneğin, herhangi bir vatandaş bir firma kurup yanında ücretli olarak çalıştırdığı mimarın yarattığı eserlerin de sahibi olma iddiasında bulunabilmekteydi. Ülkemizde çok yaygınlaşmış ve sık görülen bu “feci durum” ortadan kaldırılmış, mimari çalıştıranların yalnızca mali haklara sahip olabilecekleri yeni metinde vurgulanmıştır “Mimari projeyi yaptıran Malsahibi ya da uygulayacak olan Yapımcı (yüklenici) bu proje üzerindeki mali haklarını ancak MİMAR’ın izni ile kullanabilir.” şeklindeki hüküm özellikle ülkemizde çok sık rastlanan ve mimarlık mesleğinin toplumda yanlış tanınmasına neden olan, mimarı, sadece ruhsat projesi çizen bir teknik adam şeklinde gören anlayışın son bulmasını sağlayacaktır.

12- Manevi ve mali haklara tecavüz (Madde 66-67-68) ve Cezalar (Madde 71-72)

Kısaca ve özetle; Mimarın (ya da halefinin-mirasçısının) yazılı izni olmadan;

- Proje ve tasarımının yayınlanması,
- Projesinin çoğaltılması (yani uygulanması-inşa edilmesi)
- Binasının (eserinin) Umuma arz edilmesi (yani kullanıma açılması - kullanma izninin verilmesi)
- Başkasının mimarın eserini kendi eseri gibi göstermesi,
- Bir eserin herhangi bir şekilde işlenmesi
- Bir projenin başkasına satılması

Mimarın manevi ve maddi haklarına tecavüz sayılmakta ve tecavüzde bulunan “üç aydan bir yıla kadar hapis” ve ağır para cezası ile cezalandırılmaktadır.

Bu haklarımızı korumak için tecavüzü dava etmemiz ve takipçisi olmamız gerekli.

13- Meslek Birliklerinin kurulması (Madde 42) Meslek Birliklerinin kurulması konusun-

daki bu Kanun hükmü esasen örgütlenmemiş sanat alanlarını ve sanatçıları hedeflemektedir. Ancak, ülkemizde 60 yılı aşkın süredir “Mimarlar Odası” gibi meslek örgütüne sahip mimarların önüne tartışılması gereken bir konu getirmektedir.

1- Mimarlar Odası bu kanunun öngördüğü “meslek birliği” olabilir mi?

2- Mimarlar Odası dışında bir mimarlar meslek birliği mi kurulmalıdır?

3- Meslek Birliği işlevlerinin de M.O. tarafından üstlenilmesi durumunda mimarların meslek örgütlenmesi 2 ayrı yasaya dayalı olacaktır. Bu durum ileride çelişkiler yaratır mı?

4- Meslek Birliği işlevlerinin de M.O. tarafından üstlenilmesi durumunda, kanunun bu maddesinde öngörülen ve Kültür Bakanlığı tarafından çalışmaları başlatılan tip tüzükte yer alan (alacak olan)

- a- Üyeliğin zorunlu olmaktan çıkarılması ve ihtiyari olması
- b- Birden fazla meslek birliğinin kurulabilmesi,
- c- Meslek Birlikleri Federasyonu’nun kurulması
- d- Var olmayan Şubelerin ve organların oluşturulması,
- e- Üyelik hakları ve görevleri gibi farklılıklar ya da çelişkili durumlar nasıl ortadan kaldırılabilecektir?

5- İlkesel olarak benimsediğimiz, bağımsız tüzel kişiliğe sahip Mimarlar Odaları öngörülen bu yapı içerisinde nasıl yer alacaktır ?

Kanımcı, bazı mimarlar Mimarlar Odası dışında bir mesleki örgütlenmeyi bir türlü benimseyememekte ve bu tarz oluşumlara kuşku ile bakmaktadır. Bu kuşku sürdükçe de, mimarın bu yasa ile elde ettiği özellikle mali hakların korunması ve gözetilmesi M.O.’nce da üstlenilmediğinden, örgütsüz kalmaktadır. Bu da önemli bir zaaf yaratmaktadır. Meslek Birliklerini “yeni bir mesleki örgütlenme modeli” zannederek, bir çeşit “hak arama organizasyonu”ndan ibaret olan bu örgütlenmeye kuşku ve tepki içinde yaklaşmak yerine, bir an önce mimarların gerçekleştirdikleri eserlerinden doğan mali ve manevi haklarını güvence altına alan takipçisi olacak Mimarlar Meslek Birliği’nin kurulması için çaba gösterilmelidir.

Aslında, Fikir ve Sanat Eserleri Yasası ile mimarın yeni kazanımları konusunda, daha da önemlisi 60 yıldır varolup da, algılamadığımız, uygulamadığımız hükümleri konusunda açıklanması gereken çok önemli hususlar olduğuna inanıyorum. Bunları da bir başka ortamda, bir başka süreçte gündemimize getirmemiz, tartışmamız, anlamamız ve hayata geçirmeye başlamamız gerekli, hatta mesleğimizin geleceği açısından **zorunlu**.

Son olarak önemli gördüğüm bir hususu vurgulamak istiyorum. Fikir ve Sanat Eserleri Yasası’nda yapılan değişiklikler, mimarlık mesleği bakımından çok temel bir aksı ve bir gerçeği net bir şekilde sergiliyor:

TMMOB çatısı altında örgütlenmiş mimarlar, bunun sonucu olarak, mimarlık mesleği ile ilgili ya da değil 20 küsur mühendis örgütüyle “**örgütsel bir dayanışma**” içerisinde olarak, hatta onların örgütsel dayanışma bayraktarlığını da çoğu dönemde üstlenerek toplumumuz tarafından “mühendise benzer bir uzman” gibi algılanmış “Yoktur mimarın mühendisten farkı” şeklinde kabul edilmiştir. Hani derler ya, “Kendim ettim, kendim buldum”!

Bu görünüm ve toplumsal kavrayış, tıpkı uzman mühendisler gibi (onların başka seçeneği olmadığından) mimarlık mesleğini ve mimarları, 60’ı aşkın yıldır Bayındırlık Bakanlığı’nın kucağında büyümeye, gelişmeye, serpilmeye götürmüştür. Ve biz mimarlar da, aymazlığımızla bu durumu kabullenerek, kendimizi, **Bayındırlık Bakanlığı’nın** “ihale düzeni”, “yarışma düzeni”, “birim fiyat düzeni”, “müteahhitlik karnesi düzeni”, “vb düzeni” içinde buluvermişiz... Başımız o denli dönmüş ki, bu girdaptan kendimizi bir türlü çekip alamıyoruz. Ha babam! De Babam! “Bayındırlık düzeni” içinde tartışıp duruyoruz. Üstelik bu tartışma inşaat sektöründe rol oynayan uzamanlarla çekişmeye dönüşmüş bizi, onlarla ilişkilerimizi rencide edici boyutlara ulaştırmış durumda.

50 yıldır, 40 yıldır, 15 yıldır, “Sanatı ve Bilimi birleştiren” ender mesleklerden biri olan ve “evrensel bir kavram olmuş” MİMARLIK’ın, gerçek kimliğini ve meşruiyetini tartışırken, mesleğimizi, meslek onurumuzu, mimarı yarattığı eserleri ile gerçek bir koruma altına alan Fikir ve Sanat Eserleri Yasası’nın mesleğimize, mimarlara kazandırdıklarını da ihmal etmişiz.

Mimarların bu toplumdaki yeri tanımlanacaksa, herhalde bu yer “Bayındırlık Düzeni”nden çok daha ağırlıklı olarak “Kültür Düzeni” içinde ve Kültür Bakanlığı yanında, mesleğimizin onuru ise “İhale Yasası’nın değil, “Fikir ve Sanat Eserleri Yasası” koruması altında olmalı.

Artık mimar olarak tavrımızı cesaretle koymak durumundayız. Mimarlık mesleğinin korunmasının toplum yararına bir kültür olayı olduğunun bilinciyle hareket edelim. Mimarlık mesleğinin toplumumuzda daha fazla deformasyona uğramaması için, Fikir ve Sanat Eserleri Yasası’nın mimara ve mimarlığa kazandırdıklarına sahip çıkalım.